

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/oblawa-augustowska/93323,Lesnicy-ofiary-Oblawy-Augustowskiej.html>

Z zasobu IPN

ARTYKUŁ

Leśnicy - ofiary Obławy Augustowskiej

OKRES HISTORYCZNY

(1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej

Autor: DIANA MAKSIMIUK 15.07.2022

Jednym z celów badawczych historyków, którzy pochyliłi się nad zagadnieniem Obławy Augustowskiej, jest ustalenie pełnej listy ofiar tej największej sowieckiej zbrodni popełnionej na Polakach po zakończeniu II wojny światowej. Czy jest to przedsięwzięcie możliwe do zrealizowania? Wydaje się, że bez

dostępu do archiwaliów sowieckich – raczej nie.

Próby ustalenia listy ofiar Obławy Augustowskiej, pomimo trudności, jednak podejmowano i nadal się podejmuje w oparciu przede wszystkim o rodzime archiwa i zebrane relacje. W efekcie przez lata stworzono wiele list, które ulegały modyfikacji. Jedną z nich jest spis powstały w ramach śledztwa dotyczącego Obławy, prowadzonego od 2001 r. przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytut Pamięci Narodowej w Białymstoku. Wykaz datowany na 10 lutego 2015 r. zawiera nazwiska 539 osób zamordowanych w czasie tej lipcowej operacji z 1945 r. Prokuratorzy prowadzący postępowanie zastrzegli, że nie jest to jednak lista zamknięta i wymaga weryfikacji. Najbardziej aktualna, powszechnie dostępna lista – powstała w oparciu o wykaz prokuratorski i dalsze badania historyków – opublikowana została w albumie wydanym pod redakcją Ewy Rogalewskiej przez IPN pt. „Nowe zniewolenie. Obława Augustowska. Lipiec 1945” (Białystok 2016).

Aleksander Bielecki. Fot. z zasobu IPN

Ślady wiedzy

Dostępne spisy, a także dotychczas powstałe publikacje o charakterze źródłowym czy monograficznym, ukazują osobowy obraz tej stalinowskiej zbrodni. Wśród ofiar znajdujemy przedstawicieli różnych grup zawodowych, m.in. robotników, nauczycieli, urzędników, rolników, stolarzy, cieśli, leśników. Ci ostatni byli w

gronie osób, o których w kolejnych tygodniach od pierwszych zatrzymań zaczęli upominać się nie tylko bliscy, ale także pracodawcy. Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku już w sierpniu dysponowała informacjami i listą pracowników leśnych, którzy z nieznanых powodów i, w większości, w bliżej nierozpoznanych okolicznościach przypadli bez wieści w lipcu i sierpniu 1945 r. Informując o tym wojewodę białostockiego i uskarżając się na trudności, jakie wynikały z tego faktu, prosiła go o interwencję w celu przyspieszenia dochodzenia i zwolnienia jej zdaniem niewinnych osób.

„Dłuższe przetrzymywanie funkcjonariuszy administracji leśnej stwarza wielkie trudności w dziele ochrony lasów”

- uzasadniała dyrekcja.

Oczywiście poszukiwania okazały się bezskuteczne i dziś wiemy, że inny ich scenariusz w odniesieniu do ofiar Obławy nie był możliwy.

Wiktor Gruszewski. Fot. z zasobu

IPN

W dokumentach Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku odnotowano nazwiska następujących, wówczas zatrzymanych, pracowników leśnych:

- 1) Aleksander Odolecki – gajowy Leśnictwa Ruda Nadleśnictwa Grajewo,
- 2) Aleksander Puknil – kierownik punktu przeładunkowego Zarządu Kolejek Leśnych Białowieskiej Dyrekcji Lasów,
- 3) Zdzisław Bednarek – kasjer Zarządu Kolejek Leśnych Białowieskiej Dyrekcji Lasów,
- 4) Wincenty Lach – gajowy Leśnictwa Łuplanka Nadleśnictwa Hieronimowo,
- 5) Jan Dudko – gajowy Leśnictwa Łuplanka Nadleśnictwa Hieronimowo,
- 6) Izidor Rogalski – gajowy Nadleśnictwa Augustów,
- 7) Mieczysław Janik – sekretarz Nadleśnictwa Białowieża,
- 8) Józef Miszyn – gajowy Nadleśnictwa Białowieża,
- 9) Jan Germaniuk – leśniczy Leśnictwa Milejczyce Nadleśnictwa Kąty,
- 10) Franciszek Krause – sekretarz Nadleśnictwa Hajnówka,
- 11) Dominik Okrągły – gajowy Leśnictwa Topiłówka Nadleśnictwa Rospuda,
- 12) Czesław Młynarczyk – składnicowy Zarządu Kolei Leśnych Białostockiej Dyrekcji Lasów Państwowych w Hajnówce,
- 13) Wiktor Gruszewski – nadleśniczy Nadleśnictwa Serwy,
- 14) E. Budnicka – pomoc rachunkowa Nadleśnictwa Narewka,
- 15) Józef Lipnicki – gajowy Leśnictwa Nowinka Nadleśnictwa Szczebra,
- 16) Fabian Leśniewski – gajowy Leśnictwa Jaminy Nadleśnictwa Białobrzegi,
- 17) Jan Chiliński – gajowy Leśnictwa Jaminy Nadleśnictwa Białobrzegi,
- 18) Albin Toczko – gajowy Leśnictwa Jaminy Nadleśnictwa Białobrzegi.

Józef Lipnicki. Fot. z zasobu IPN

Nie wiadomo, jaki los spotkał wszystkich wymienionych. Pięć nazwisk znajdujemy na dotychczasowej liście ofiar Obławy Augustowskiej. W sprawie dwóch leśników (Gruszewskiego i Lipnickiego) we wrześniu 1945 r. Wydział Społeczno-Polityczny Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku wysłał zapytanie do majora Gajewa – przedstawiciela Rady Wojennej Północnej Grupy Wojsk Armii Czerwonej, który 24 sierpnia 1945 r. rozpoczął pracę przy tym urzędzie – z prośbą o interwencję. Odpowiedź mjr. Gajewa brzmiała, że nie w jego kompetencji leży rozpatrywanie skarg w sprawach aresztowanych leśników i zalecał interwencję u władz polskich. Stąd wydział odpisy meldunków o aresztowaniu Gruszewskiego i Lipnickiego przesłał do Departamentu Politycznego Ministerstwa Administracji Publicznej, zwracając przy tym uwagę, że zapytania u Gajewa nie przyniosły rezultatu. Już wówczas jednak, zdaniem historyków, miała w takich przypadkach działać procedura przekazywania pism z automatu do Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, które rozmyślało zagadnienie mało konkretnymi sformułowaniami w rodzaju

„[...] sprawa poruszona w podaniu nie może być załatwiona w drodze indywidualnej interwencji i jak wszystkie tego rodzaju sprawy podlega obecnie załatwieniu w drodze ogólnej”.

Prawda o zbrodni miała po prostu nie ujrzyć światła dziennego. I nie ujrzała.

**Dominik Okrągły. Fot. z zasobu
IPN**

Znane i „nowe” nazwiska

Pierwszym (ze znanych) aresztowanym leśnikiem z powyższej listy był Izydor Rogalski, według ustaleń prokuratorskich syn Piotra i Michaliny, rocznik 1901. Sowieci zabrali go 15 lipca 1945 r. z domu w Sajenku gmina Kolnica. Przed zatrzymaniem całą okupację z żoną i dwiema córkami, jak dowiedziała się Alicja Maciejowska (autorka książki *Przerwane życiorysy - Obława Augustowska, lipiec 1945 r.*), przepracował na gospodarstwie i okresowo w lesie - był gajowym Nadleśnictwa Augustów. Bezskutecznie poszukiwany przez Czerwony Krzyż.

Dostępne spisy, a także dotychczas powstałe publikacje źródłowe czy monograficzne, ukazują osobowy obraz tej stalinowskiej zbrodni. Wśród ofiar znajdujemy przedstawicieli różnych grup zawodowych, m.in. robotników, nauczycieli, urzędników, rolników, stolarzy, cieśli, leśników.

Kolejnym był Józef Lipnicki, gajowy Leśnictwa Nowinka, urodzony w 1922 r. w Danowskich, syn Józefa i Honoraty. Nie jest pewne miejsce jego zamieszkania. Pojawia się informacja o wsiach Danowskie lub Kopanica. Z tej pierwszej miejscowości miał zostać, według informacji sporządzonej w 1946 r. przez Powiatową Radę Narodową w Augustowie, aresztowany 18 lipca 1945 r. Jak podała Maciejowska, zatrzymano go wówczas z ojcem, z którym pięć dni spędził w gajówce w Kruszniku. Ojca zwolniono, Józef nie powrócił. Informacja o zatrzymaniu przez Sowieców przyszła pismem z Nowinki do Nadleśnictwa Szczebra - w dokumencie tym z kolei podano, że Lipnickiego aresztowano już 30 czerwca.

Nad ranem 19 lipca 1945 r. zabrany miał zostać z gajówki w Mazurkach Dominik Okrągły. Urodzony 17 września 1917 r. we wsi Szczebra, syn Kazimierza i Benigdy z Piotrowskich, był gajowym Leśnictwa Topiłówka. Ze związku z Anielą z domu Siejda (1912-1983) miał syna Jana (ur. 1933) i córkę Marię (ur. 1940). Według pisma żony i wspomnień syna przyszli po niego polscy funkcjonariusze bezpieki. Przez dwa tygodnie miał być przetrzymywany u Turka w Augustowie. Nadleśnictwo Rospuda pismem z 5 sierpnia 1945 r. zawiadomiło Dyрекcję Lasów Państwowych w Białymstoku, że gajowy Okrągły

„został zabrany przez Milicję Obywatelską powiatu augustowskiego z domu osady »Ślepsk«, Leśnictwo Topiłówka”,

o czym wiadomość „Nadleśnictwo otrzymało w dniu 4 sierpnia 1945 r.”. Według wniosku żony Anieli z 2 lipca 1966 r. o uznanie męża za zmarłego, gajowy został aresztowany przez funkcjonariuszy NKWD we wsi Mazurki, a poświadczyć to miał partyzant od „Komara” (Bronisława Jasińskiego) o pseudonimie „Alfons”. Sąd uznał Okrągłego za zmarłego wyznaczając datę zgonu na 31 grudnia 1955 r.

Jan Puczyłowski. Fot. z zasobu

IPN

Nadleśnictwo Serwy poszukiwało natomiast nadleśniczego Wiktora Gruszewskiego. Urodzony w 1916 r. syn Michała i Marii, mąż Marii z Roszkowskich, ojciec dwóch synów. Członek AK – był oficerem w oddziale „Komara” (przynależność na liście Radosława). Aresztowany rano 22 lipca 1945 r. w swojej leśniczówce. Według wspomnień żony przyszło po niego pięciu Rosjan w mundurach z bronią i jeden cywil. Przez trzy dni był przetrzymywany w stodole pani Wiewiórko w Przewięzi, a następnie w Augustowie w siedzibie UB. O aresztowaniu Gruszewskiego Nadleśnictwo Serwy poinformowało Dyрекcję Lasów Państwowych w Białymstoku 8 sierpnia 1945 r. Ta już o tym fakcie wiedziała z pisma datowanego na 5 sierpnia nadesłanego przez Nadleśnictwo Rospuda.

I w końcu ostatnim był urodzony w 1897 r. w Chomaszewie Fabian Leśniewski, gajowy Leśnictwa Jaminy Nadleśnictwa Białobrzegi, jak ustaliła Maciejowska, o skompilowanym życiorysie. Podczas wojny z rąk Niemców stracił żonę i dwie córki. W czasie okupacji niemieckiej, jak i po 1944 r., miał prowadzić przestępczy charakter życia: napadał, rabował, donosił, wydawał sąsiadów. O jego zatrzymaniu przez czerwonoarmistów pisało do Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku 21 sierpnia 1945 r. Leśnictwo Jaminy.

Na liście ofiar Obławy sporządzonej przez prokuratora OKŚZpNP w Białymstoku figuruje także nazwisko Chilicki z adnotacją o nieustalonym imieniu, dacie i miejscu urodzenia, imionach rodziców oraz informacją, że mieszkał w Jaminach. Jest duże prawdopodobieństwo, że pod nazwiskiem tym kryje się Jan Chiliński, gajowy z Leśnictwa Jaminy, o którego zatrzymaniu 21 sierpnia 1945 r. informowało dyrekcję w Białymstoku Nadleśnictwo Białobrzegi. Wraz ze wspomnianym Leśniewskim i Albinem Toczko został aresztowany

„podczas kontroli ludności przez Wojska Radzieckie”,

jak określono w piśmie Obławę. Jest też duże prawdopodobieństwo, że gajowy Toczko to nieznana dotychczas, kolejna ofiara tej sowieckiej zbrodni.

**Legitymacja pracownika Dyrekcji
Lasów Państwowych w
Białymstoku. Z zasobu IPN**

Z innych źródeł, niż przywołane dokumenty Urzędu Wojewódzkiego, wiemy, że w gronie leśników – ofiar Obławy znaleźli się także:

- 1) Józef Luto, ur. 3 sierpnia 1906 r., syn Kajetana i Anny – gajowy zamieszkały we wsi Posejnele, aresztowany przez Sowietów 12 lipca 1945 r.,
- 2) Bolesław Frąckiewicz, ur. 30 września 1897 r., syn Józefa i Weroniki – gajowy zamieszkały w Suchej Rzeczce, aresztowany przez Sowietów 19 lipca 1945 r.,
- 3) Jan Puczyłowski, ur. 15 marca 1894 r., syn Jana i Józefy – leśniczy zamieszkały w Przewięzi, aresztowany przez Sowietów 18 lipca 1945 r. (wg córki 19 lipca),
- 4) Aleksander Bielecki, ur. 7 października 1909 r., syn Jana i Marcjanny – gajowy zamieszkały w gajówce Wielki Bór, aresztowany 12 lipca 1945 r. (wg żony 17 lipca).

Zapewne nie jest to pełna lista leśników – ofiar sowieckiej operacji. Miejmy nadzieję, że trwające śledztwo i

badania naukowe przyniosą w tej kwestii kolejne ustalenia.

COFNIJ SIĘ